

UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU” BUCUREȘTI
FACULTATEA DE DREPT

TEZĂ DE DOCTORAT

Principiile generale ale dreptului

REZUMAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC
Prof. univ. dr. Nicolae POPA

DOCTORAND
Elena COMȘA (ANGHEL)

BUCUREȘTI
2011

CUPRINS

PARTEA I – ESENȚĂ, CONȚINUT ȘI FORMĂ ÎN DREPT	1
Capitolul I. Unitate și diversitate în tipologia dreptului	1
Capitolul II. Unitate în diversitate sau „ciocnirea culturilor”?	10
Capitolul III. „Dat” și „construit” în drept	17
Capitolul IV. Trecerea de la „dat” la „construit”: conștiința juridică	27
Capitolul V. Elemente de continuitate în drept. Constantele dreptului	31
Capitolul VI. Categorii filosofice de esență, conținut și formă în drept	39
Capitolul VII. Esența dreptului: voința juridică	45
Capitolul VIII. Conținutul și forma dreptului	52
Capitolul IX. Dialectica conținutului și formei în drept	58
PARTEA II – CONCEPTUL DE PRINCIPIU JURIDIC	67
Capitolul I. Teoria pură a dreptului	67
Capitolul II. Reflecții asupra sistemului dreptului	74
Capitolul III. Locul principiilor generale în sistemul dreptului	80
Capitolul IV. Despre îndepărtatele origini ale principiilor dreptului	87
Capitolul V. Conceptul de principiu	92
Capitolul VI. Noțiunea principiilor generale ale dreptului	97
Capitolul VII. Trăsăturile principiilor generale ale dreptului	102
Secțiunea 1. <i>Generalitatea principiilor dreptului</i>	102
Secțiunea 2. <i>Principiile dreptului sunt rodul experienței</i>	106
Secțiunea 3. <i>Principiile dreptului sunt dimensionate axiologic</i>	110
Secțiunea 4. <i>Unele principii ale dreptului se bucură de universalitate</i>	115
Capitolul VIII. Delimitarea principiilor dreptului	118
Secțiunea 1. <i>Limbaajul dreptului</i>	118
Secțiunea 2. <i>Normele juridice, instituțiile juridice și principiile dreptului</i>	123
Secțiunea 3. <i>Conceptele juridice, categoriile juridice și principiile dreptului</i>	133
Secțiunea 4. <i>Construcțiile juridice și principiile dreptului</i>	143
Secțiunea 5. <i>Maximele (aforismele), axiomele juridice și principiile dreptului</i>	145
Capitolul IX. Autoritatea principiilor generale ale dreptului	148
Secțiunea 1. <i>Jurisprudența, izvor formal al dreptului, între tradiție și post-modernism</i>	148
Secțiunea 2. <i>Legitimitatea autorităților publice chemate să creeze reguli de drept: perspectiva filosofică și perspectiva juridică</i>	153
Secțiunea 3. <i>Reconsiderarea rolului judecătorului în sistemul de drept romano-germanic</i>	160
Secțiunea 4. <i>Precedentul judiciar, izvor formal al dreptului</i>	170

Secțiunea 5. <i>Rolul practicii judiciare naționale în formularea principiilor generale ale dreptului</i>	178
5.1. Contribuția jurisdicțiilor din Franța la consacrarea principiilor dreptului	185
5.2. Contribuția jurisdicțiilor din România la consacrarea principiilor dreptului	194
Secțiunea 6. <i>Rolul jurisprudenței instanțelor supranaționale în formularea principiilor dreptului</i>	204
Capitolul X. Sistematizarea principiilor generale ale dreptului	210
Capitolul XI. Importanța principiilor generale ale dreptului	222
Secțiunea 1. <i>Importanța principiilor generale în dreptul intern</i>	222
1.1. Importanța principiilor generale în procesul elaborării dreptului	222
1.2. Importanța principiilor generale în procesul realizării dreptului	226
Secțiunea 2. <i>Importanța principiilor generale în dreptul Uniunii Europene</i>	234
Secțiunea 3. <i>Importanța principiilor generale în dreptul internațional</i>	241
PARTEA III - PREZENTARE ANALITICĂ A PRINCIPIILOR GENERALE DE DREPT	248
Capitolul I. Valori, valorizare, valorificare	248
Capitolul II. Principiul asigurării bazelor legale de funcționare a statului	259
Capitolul III. Principiul libertății	281
Capitolul IV. Principiul egalității	296
Capitolul V. Principiul responsabilității	312
Capitolul VI. Principiul justiției	324
Capitolul VII. Principiul echității	341
CONCLUZII	348
BIBLIOGRAFIE	363

PRINCIPIILE GENERALE ALE DREPTULUI

I. Actualitatea temei cercetate și elementele de noutate

Față de quasi-absența, în plan național, a unei monografii dedicate exclusiv principiilor dreptului, am considerat că cercetarea unei teme atât de generoase în semnificații și dimensiuni este o adevărată provocare. Preocuparea pentru subiect a fost, însă, dictată și de alte rațiuni care privesc, în esență:

1. actualitatea temei, în contextul în care umanitatea este reclădită astăzi sub deviza „unitate în diversitate”;
2. inevitabilul recurs la principiile dreptului, într-o epocă marcată de profunde schimbări legislative, cum este cea pe care o traversează țara noastră, aflată în plin proces de adoptare a noilor coduri.

1. Prezenta teză de doctorat supune atenției problematica unității în diversitate, dintr-o perspectivă diferită de abordare, și anume, pornind de la premisa că, așa cum nu există în lume două frunze care să aibă aceeași formă, nu pot exista sisteme de drept identice și nici legislații universal valabile.

Umanitatea planetei noastre nu se află astăzi, omogen, în aceeași fază sau etapă istorică. Evoluția civilizației umane nu este un proces uniform: vom întâlni mereu corespondențe, contaminări între culturi, dar niciodată uniformitate. Însăși identitatea indivizilor este dată de apartenența lor la o anumită comunitate: ne naștem cu un fond biologic comun, dar fiecare își consolidează propriile trăsături, năzuințe, valori. Și, chiar dacă suntem asemănători prin valorile pe care le primim, suntem diferiți prin valorificările pe care le facem. Nu există un model moral universal, atemporal și spațial.

Dreptul este conectat la istorie și la mediul social. A ne imagina că dreptul trebuie să fie peste tot și mereu același este o concepție falsă, considera Ihering. Orice stat are dreptul său legiferat, în concordanță cu propriile exigențe socio-politice, cu tradițiile și valorile pe care le proclamă. Fiecare sistem juridic se reproduce singur, potrivit identității sale. „Dreptul nu este, deci, o măsură absolută,

care s-ar putea aplica nediferențiat, pretutindeni, cum este morala; el este unul dintre resorturile corpului social, odată cu care se schimbă și se dezvoltă, după niște legi care nu depind de capriciile momentului”, scria Savigny.

Astăzi, statele Europei se confruntă cu noi provocări: integrarea într-o ordine juridică supraetnizată, racordarea la interese supranaționale, reconfigurarea suveranității, împletirea valorilor naționale cu cele ale Uniunii Europene, înfăptuirea marilor principii ale integrării, armonizarea legislației. Crearea unei Europe Unite aduce în atenție o problemă delicată: aceea a raportului dintre identitățile naționale și înfăptuirea integrării europene, mai precis, a compatibilității dintre valorile naționale și cele ale Uniunii Europene. Studii de specialitate arată că, în țările care parcurg procesul de integrare, fără a menține un echilibru permanent între integrare și identitate, se aud strigăte de alarmă ale identităților care se simt amenințate. Dintr-o atare perspectivă, ne-am întrebat în cadrul prezentei cercetări dacă sunt popoarele Europei pregătite să renunțe la elementele lor de specificitate și să îmbrățișeze „unitatea în diversitate”?

Fără îndoială, globalizarea poate aduce un import de standarde greu de acceptat de către state în concepția cărora tradiția primează în fața inovației, state nepregătite pentru o asemenea „forțare” a uniformității culturale. Amintim că, în opinia lui Portalis, „uniformitatea este acel gen de perfecțiune care, după expresia unui autor celebru (*Montesquieu*), seduce uneori spiritele superioare pentru a lovi infailibil în cele mai modeste”. Privită astfel, globalizarea poate părea înspăimântătoare.

Întrucât diversitatea culturală este principalul atu al Europei la nivel mondial, ne-am exprimat opinia în sensul că, în cadrul procesului de înfăptuire a reformei legislative, pentru reușita alinierii la standardele internaționale, este necesară luarea în considerare a variabilelor socio-culturale ale statelor. Astfel, am susținut că, în măsura în care nu se are în vedere cultura juridică specifică fiecărei națiuni, încercarea de a recompune sistemele de drept existente, de a uniformiza dreptul și de a institui unul cu caracter universal, așa-numita supraetnizare juridică a secolului XXI, nu ține cont de realitatea socială. Fiecare popor are propriul său ritm de viață și propriile valori care emană din istoria și din cultura sa. Scara de valori a fiecărei civilizații nu poate fi fixată în termeni absoluți, ci în funcție de necesitățile sociale care, la rândul lor, se schimbă de la o etapă la alta și de la o țară la alta.

Prin urmare, nu poate exista legislație comună tuturor societăților din toate timpurile. Cel mult, ideea de drept este eternă, dar conținutul său nu poate fi decât variabil. Însă, admitând că, în plan psihologic, în felul de a gândi al unei epoci se regăsesc urme ale felului de a gândi al epocilor

anterioare și, totodată, că viața nu reîncepe cu fiecare instaurare a unui nou mod de producție, putem vorbi despre o serie de elemente de continuitate în drept. Astfel, istoria scoate la iveală existența unor principii juridice care-și trag seva din dreptul roman și care au supraviețuit numeroaselor convulsii legislative, aplicându-se de-a lungul unei evoluții milenare. Deși ancorate în dreptul pretorian, aceste principii își păstrează actualitatea și forța și astăzi: „Când este vorba despre drept, și nu numai, este necesar de fiecare dată să începem cu antichitatea greacă și romană, pentru că aici își află sursa întreaga dezvoltare europeană. Chiar dacă societatea în care trăim astăzi nu se mai aseamănă cu cea de atunci, dacă instituțiile ce ne guvernează sunt radical diferite, undeva în profunzime, la nivelul principiilor întemeietoare, se regăsesc ideile universal valabile ce ne conduc și în prezent”¹.

Astfel, în cadrul prezentului demers științific, ne-am propus să demonstrăm că, în marea sa diversitate istorico-spațială, în pofida diferențelor firești existente între civilizații, dreptul posedă o natură permanentă, universală, reprezentată de un mănunchi de constante. Aceste constante ale universului juridic sunt principiile dreptului, instrumente indispensabile de natură să faciliteze armonizarea, la scară internațională, a sistemelor juridice. Totodată, am arătat că asemănările existente între aceste principii de drept, consacrate în ordinea juridică a unor civilizații atât de diferite, se explică prin valoarea lor universală, prin faptul că, pretutindeni, „principiile exprimă un adevăr unic care se impune rațiunii”.

În concluzie, apreciem că, numai în măsura în care Uniunea Europeană se fundamentează pe aceste principii și valori care se situează în zona eternului juridic, atât pentru rațiunea individului, cât și pentru identitatea națională a statelor, este posibilă „unitatea în diversitate”, tradusă prin armonizare, iar nu prin uniformizare.

2. Concomitent cu tendința de unificare a spațiului și timpului și cu escaladarea unei noi trepte de civilizație, respectiv societatea diversificată în universal, asistăm astăzi la o reșezare a sistemului de drept românesc, concretizată în adoptarea noilor coduri legislative.

Fiind conectat la mediul social, dreptul trebuie să răspundă permanent cerințelor vieții sociale concrete, aflate într-o continuă prefacere. Astfel, pentru a ține pasul cu evoluția societății, dreptul trebuie să-și adapteze continuu forma și conținutul. Însă, așa cum sublinia Mircea Djuvara, „dreptul

---

¹ Nicolae Popa, Ion Dogaru, Gheorghe Dănișor, Dan Claudiu Dănișor, *Filosofia dreptului. Marile curente*, Edit. All Beck, București, 2002, pag. 3

nu se formează prin salturi bruște, ci încetul cu încetul, cum se formează și limba, ca un produs natural al poporului respectiv”. Constatăm că, între diferitele tipuri istorice de drept, a existat o anumită continuitate: fiecare nou tip de drept a apărut ca o negare a celui precedent, însă nu o negare dialectică, constând în distrugerea acestuia; astfel, nefiind posibilă și nici necesară o reconstrucție integrală a dreptului, unele dintre vechile dispoziții au fost preluate și aplicate cu succes și în noul sistem de drept.

Un asemenea fenomen este explicabil dacă avem în vedere faptul că dreptul, dimensiune a societății, nu se reduce la ansamblul normelor legale în vigoare. În substratul dreptului pozitiv, se găsește un mănunchi de principii care însoțește societatea de la începuturile existenței sale, anterioare fondării statului. Aceste principii sunt cele care atestă continuitatea dreptului în timp și aici trebuie căutat fundamentul dreptului, natura sa permanentă, substanța. Astfel, indiferent de transformările implicate în procesul evoluției sistemelor juridice, oricâte modificări calitative și cantitative înregistrează fenomenul juridic, esența rămâne neschimbată.

Dincolo de unitatea dialectică dintre forma și conținutul dreptului, aceste considerente explică importanța covârșitoare a principiilor dreptului, îndeosebi în epocile marcate de profunde transformări legislative, cum este cea pe care o traversăm. În contextul istoric în care se află România, temeiurile prezentei cercetări își găsesc finalitate poate mai mult ca oricând. Principiile reprezintă cheia de boltă a edificiului juridic. Întrucât principiile generale ale dreptului preced și întemeiază dreptul pozitiv, aflându-se în amonte normelor juridice, ele sunt cele care clădesc și orientează întreg sistemul dreptului, conferind ordinii de drept necesara stabilitate. În acest sens, Bergel sublinia că, în timp ce dispariția sau modificarea unei simple reguli de drept nu are decât un „caracter episodic”, eliminarea unui principiu „riscă să cauzeze un prejudiciu mare ordinii juridice, pentru că e în joc soarta a numeroase reguli juridice”².

Necesitatea reconsiderării rolului principiilor dreptului este cu atât mai evidentă în contemporaneitate, când dinamica societăților implică eroziunea continuă a formelor și conținuturilor tradiționale. Permanentă luptă de emancipare de sub greutatea tradițiilor, lipsa atașamentului față de valorile și principiile moralei, precum și multiplicarea principiilor până la arbitrar imprimă dreptului relativitate, instabilitate și incertitudine. Ne îndepărtăm vizibil de credința

---

² Jean - Louis Bergel, *Théorie generale du droit*, ediția a 4-a, 2003, Edit. Dalloz, 2003

lui Portalis, potrivit căreia „esențialul este să imprimăm noilor instituții caracterul de permanență și stabilitate care le poate garanta dreptul de a deveni vechi”.

Dincolo de considerentele mai sus expuse, apreciem că următoarele argumente sunt, de asemenea, definatorii, în ceea ce privește importanța și actualitatea temei cercetate:

- principiile, analizate dintr-o perspectivă ontologică, „luminează” dreptul încă de la începutul existenței societății, adică dinainte de a fi descoperite și formulate de știința dreptului;
- principiile dreptului ocupă un loc privilegiat în ordinea juridică, fiind postulate înrădăcinate în conștiința umanității;
- principiile dreptului sunt purtătoare de valori perene, fiind dimensionate axiologic;
- principiile sunt cele care asigură unitatea, coeziunea, echilibrul și dezvoltarea sistemului de drept;
- principiile sunt directive, premise logice ale elaborării dreptului pozitiv;
- principiile dreptului alcătuiesc „spiritul” legii, constituind repere atât pentru legiuitor, cât și pentru practician, în procesul elaborării și aplicării normelor de drept pozitiv.

Elementele de noutate rezidă în modul de analiză a principiilor dreptului în contextul integrării statelor într-o nouă ordine juridică, precum și abordarea și explicarea, dintr-o perspectivă diferită, a conceptului de „unitate în diversitate”. De asemenea, menționăm atenția acordată așezării principiilor la temeiul evoluției dreptului, în perioadele marcate de profunde schimbări legislative și sublinierea necesității de a reconsidera importanța principiilor dreptului în contextul actual al adoptării de noi coduri legislative în România.

Apreciem că un caracter novator prezintă și următoarele demersuri științifice: situarea principiilor în „dat”-ul dreptului și analiza influenței exercitate de acestea asupra operei de construcție a dreptului; surprinderea elementelor de continuitate în drept și identificarea principiilor în orizontul permanențelor juridice; investigarea esenței dreptului și a corelației care există între aceasta, conținutul și forma dreptului; cercetarea locului pe care îl ocupă principiile în ierarhia izvoarelor dreptului, însoțită de referiri și critici ale teoriei pure a dreptului fundamentate de Hans Kelsen; prezentarea sistematică a conceptului de principiu și marcarea distincției între sensul ontologic, cel metodologic și cel epistemologic.

Un spațiu de cercetare generos am dedicat autorității principiilor generale ale dreptului, fiind analizate dintr-o perspectivă novatoare următoarele aspecte: legitimitatea autorităților publice chemate să creeze reguli de drept; necesitatea reconsiderării rolului creator al judecătorului în sistemul de drept romano-germanic; contribuția practicii judiciare naționale, în România și în Franța, la consacrarea principiilor generale ale dreptului, precum și rolul jurisprudenței instanțelor supranaționale în formularea principiilor dreptului.

II. Suportul metodologic și teoretico-științific al lucrării

În vederea atingerii obiectivelor mai sus enunțate, am întemeiat demersul științific pe o vastă *bibliografie*, cuprinzând monografiile și articole de specialitate ale unor autori români și străini, legislația națională și a Uniunii Europene, precum și jurisprudența națională și supranațională, care ne-a servit ca suport pentru analiza evoluției principiilor generale ale dreptului și a contribuției judecătorului la consacrarea acestora.

Titlul generos al tezei de doctorat ne-a permis să abordăm principiile generale ale dreptului dintr-o *perspectivă juridică interdisciplinară*, astfel încât prezenta cercetare constituie o împletire a teoriei generale a dreptului cu domenii ca filosofia dreptului (în special, ontologia), epistemologia, metodologia, axiologia, dar și cu morala, istoria dreptului, sociologia juridică, logica juridică, dreptul comparat și, nu în ultimul rând, dreptul Uniunii Europene.

Astfel, dacă ontologia este cea care caută să descopere esența dreptului, iar axiologia îl situează în domeniul valorilor, filosofia, în ansamblu, este cea care cercetează globalitatea dreptului, pentru a-i surprinde fundamentul. Subliniind necesitatea complementarității dreptului și filosofiei dreptului în abordarea conceptului de principiu, nu am ezitat să recunoaștem că lumea dreptului este o lume a semnificațiilor pe care nici filosofia nu le elucidează prin adevăruri matematice, demonstrate; de aceea, am constatat că, în realitate, nu există o filosofie, ci filosofii ale dreptului.

Teza a fost elaborată prin utilizarea, în principal, a următoarelor *metode de cercetare științifică*: metoda comparatistă, metoda istorică, metoda sociologică, analiza sistemică, precum și cea dialectică.

Fundamentând demersul pe cunoaștere din perspectiva celor trei axe principale - societatea, timpul și spațiul -, în prima parte a lucrării, intitulată „Esență, conținut și formă în drept”, am căutat să evidențiem constantele dreptului, demonstrând capacitatea acestuia de a se exprima în termeni

universali. Explorarea diferitelor sisteme juridice, în încercarea de a le plasa în orizontul universal al principiilor, nu era posibilă în afara recursului la valențele cognitive ale dreptului comparat. Compararea principiilor generale de drept, recunoscute și aplicate în diversitatea civilizațiilor existente, reprezintă esența dialogului cultural și deschide calea sistemelor juridice spre mult dorita armonizare a sistemelor juridice.

Spre a putea fi pătruns în integralitatea sa, fenomenul juridic trebuie privit din perspectiva tradițiilor socio-istorice. În afara valorilor pe care le imprimă istoria, dreptul ar fi o construcție artificială. Or, pentru descifrarea fundamentului creațiunii în drept, se impune analiza condițiilor istorice și a întregului context social în care dreptul a apărut și a evoluat. Istoria dreptului pune la dispoziția juristului un întreg arsenal de observații și experiențe, al căror studiu îi permite să descopere cu ușurință tendințele de evoluție a instituțiilor juridice și cheia spre universal a principiilor dreptului.

Metoda sistemică ne-a servit, îndeosebi, la identificarea locului principiilor generale în ierarhia izvoarelor dreptului. În plus, cercetând sistemul dreptului și extrăgându-i trăsăturile specifice, am evidențiat rolul principiilor la asigurarea unității, coeziunii, echilibrului și dezvoltării sistemului de drept.

Dar, mai cu seamă, prima parte a tezei de doctorat este tributară unor principii de cunoaștere și gândire pe care dialectica le furnizează cu generozitate științei dreptului. Astfel, pe de o parte, am evocat și analizat concepte și categorii, cum sunt cele de contradicție, sistem, structură, funcție, finalitate și scop, conținut și formă, esență și fenomen, iar pe de altă parte, am organizat întreg demersul cercetării alunecând între principiul trecerii de la diversitate la unitate (sinteza) și de la unitate la diversitate (analiza) la principiul trecerii de la fenomen la esență, respectiv de la o esență de gradul întâi la o esență de gradul al doilea. În baza acestor instrumente ale gândirii, am constatat că raportul unitate – diversitate își găsește expresia în toate sistemele de drept, iar teoria și practica judiciară scot în evidență atât unitatea, cât și semnificația particularităților specifice, prezente și firești chiar și în țările care aparțin aceleiași familii de drept.

Față de aceste aspecte, apreciem că subiectul analizat își reconfirmă actualitatea în condițiile post-aderării României la Uniunea Europeană, astfel încât lucrarea răspunde și cerinței privitoare la *tratarea dimensiunii europene*.

III. Structura tezei de doctorat

Prezenta teză de doctorat și-a propus atingerea a trei *obiective majore*:

- abordarea unității în diversitate și a elementelor de continuitate în drept, cu situarea principiilor dreptului în universalitate;
- analiza conceptuală riguroasă a principiilor dreptului și identificarea locului acestora în ierarhia izvoarelor;
- prezentarea analitică a principiilor generale ale dreptului.

Concepând astfel demersul cercetării științifice, teza de doctorat a fost structurată în **trei părți**, intitulate: *Esență, conținut și formă în drept, Conceptul de principiu juridic și Prezentare analitică a principiilor generale de drept.*

Partea I, intitulată **Esență, conținut și formă în drept**, este alcătuită din 9 capitole.

În **capitolul I - Unitate și diversitate în tipologia dreptului** – am arătat că fiecare dintre tipurile și familiile de drept relevate de evoluția istorică prezintă particularități specifice, determinate de un ansamblu de factori care exercită influență asupra dreptului, imprimându-i dinamism, caracter evolutiv, distinctivitate. Totuși, în toată diversitatea istorico-spațială, în pofida diferențelor firești existente între civilizații, acestea se întâlnesc în numeroase puncte. Necesitatea de a identifica și de a defini reguli comune există peste tot în lume. Astăzi, în contextul globalizării, este practic imposibilă de imaginat dezvoltarea unor relații între țări atât de diferite, fără o interpretare comună a sistemelor de drept din care izvorăsc drepturile și obligațiile participanților la circuitul juridic mondial.

Un asemenea demers interpretativ, fundamentat pe nevoia de dialog cultural, evidențiază tendința permanentă a dreptului de a se ridica deasupra frontierelor. Chiar dacă este greu de imaginat o legislație comună tuturor societăților din toate timpurile, totuși, împărtășim credința că „există în relația juridică acel ceva care subzistă în mod necesar oriunde”³. Astfel, dincolo de toate prefacerile la care este supus dreptul, cercetarea fundamentului său scoate la iveală existența unor principii care îl întemeiază și îl călăuzesc încă de la începuturile sale. Am evocat în acest sens, cu titlu de exemplu, sistemele de drept numite tradiționale, unde principiile dreptului musulman întâlnesc

---

³ Mircea Djuvara, *Teoria generală a dreptului (Enciclopedie juridică)*, Edit. All, București, 1995, pag. 6

deseori principiile dreptului occidental. Asemănările existente între aceste principii de drept, consacrate în ordinea juridică a unor civilizații atât de diferite, se explică nu doar prin existența unor raporturi de schimb între state, ci prin valoarea lor universală.

Concluzia celor de mai sus rezidă în faptul că, în pofida diferențelor existente între civilizații, principiile dreptului constituie instrumente indispensabile de natură să asigure armonizarea, la scară internațională, a sistemelor juridice.

Cel de-**al II-lea capitol** formulează următoarea întrebare: *Unitate în diversitate sau „ciocnirea culturilor”*? Demersul supune atenției compatibilitatea între valorile naționale și cele ale Uniunii Europene, analizând coordonatele raportului identitate națională – integrare europeană.

Fiecare popor are propriul ritm de viață și propriile valori care emană din istoria și din cultura sa. Întrucât contrastele de viață materială și spirituală existente între popoare aparținând unor civilizații absolut diferite nu pot conduce la acceptarea sine qua non a unei legislații suprastatale, în măsura în care aceasta nu-și află eficiența în ordinea juridică a fiecărui stat, am invitat la reflecție asupra unei problematice deosebit de actuale: sunt popoarele Europei pregătite să renunțe la elementele lor de specificitate și să îmbrățișeze unitatea în diversitate?

Opinăm în sensul că, în măsura în care nu se are în vedere cultura juridică specifică fiecărei națiuni, încercarea de a recompune sistemele de drept existente, de a uniformiza dreptul și de a institui unul cu caracter universal, așa-numita supraetazitate juridică a secolului XXI, nu ține cont de realitatea socială.

Capitolul al III-lea – „Dat” și „construit” în drept – aduce în prim plan problema elaborării metafizice a dreptului. Am expus o serie de răspunsuri pe care, de-a lungul istoriei, gânditorii le-au atașat întrebării: este dreptul este un produs al fenomenelor sociale, variabil în timp și spațiu ca și acestea sau, în spatele său, se ascunde un mănunchi de principii absolute, universale, pe care le descoperă rațiunea omenească? Analizând cele două concepte inserate de François Génay în analiza procesului de creare a dreptului și situând principiile în dat-ul dreptului, am anticipat problematica constantelor dreptului, detaliată într-un capitol ulterior.

Capitolul al IV-lea - Trecerea de la „dat” la „construit”: *conștiința juridică* – își propune să surprindă procesul trecerii de la ceea ce este la ceea ce trebuie să fie, de la indicativ la imperativ, în considerarea faptului că eficacitatea socială a dreptului depinde de gradul de concordanță între dat și construit. Dreptul, înainte de a fi o stare normativă, este o stare de conștiință, un ansamblu de reprezentări, valorizări, idei, concepții. Dincolo de normativitate, dreptul presupune judecăți de

valoare, o permanentă raportare la fapte și interese. Conștiința juridică apare, deci, ca o premisă a elaborării dreptului, a edictării normelor de drept. Totodată, am subliniat că rolul conștiinței juridice nu se oprește în momentul elaborării normelor juridice, ci se amplifică și evoluează și în procesul aplicării și realizării dreptului.

Capitolul al V-lea - Elemente de continuitate în drept. Constantele dreptului – explică valoarea de permanență a aparatului logic al dreptului, a elementelor de tehnică juridică (folosirea prezumțiilor, a clasificărilor, a construcțiilor juridice, împărțirea Codului penal în partea generală și partea specială), precum și a terminologiei juridice, concepte și categorii juridice ca subiect de drept, capacitate, raport juridic, normă de drept, infracțiune, contract fiind conservate în conștiința juridică a diferitelor epoci.

Explicația rezidă în faptul că fiecare tip nou de drept înregistrat în evoluția istorică a constituit, în mod aparent, o negare a celui precedent, însă nu o negare dialectică, constând în distrugerea acestuia. Preluând tot ceea ce s-a dovedit pozitiv din vechea orânduire, noul tip de drept a adaptat forma unui alt conținut, menit să exprime interese și finalități corespunzătoare cerințelor acelei societăți. Treptat, s-a ajuns la folosirea vechilor forme, dar cu un conținut nou – conținutul social-economic.

Însă, edificator pentru demersul cercetării noastre este faptul că, nu doar elemente care privesc forma dreptului au fost preluate de la o societate la alta. Am identificat norme juridice, instituții și principii de drept care au rezistat numeroaselor convulsii legislative și care se regăsesc în sisteme de drept disipate istorico-spațial, constituind dovada existenței unor permanențe în drept. Traversând secole, anumite principii de drept constituie o cucerire a istoriei, de aceea, orice explicare a prezentului prin trecut pare să le situeze în ceea ce este „dat” dreptului.

Capitolul al VI-lea analizează, dintr-o perspectivă eminentă filosofică, *Categoriile filosofice de esență, conținut și formă în drept*, problematică care nu putea să scape prezentului demers, de vreme ce principiile constituie temelia sistemului de cunoaștere, o cunoaștere care coboară în adâncuri, despletește conceptul în multiplele sale semnificații, spre a-i surprinde esența.

În cercetarea noastră, am pornit de la premisa că înțelegerea principiilor dreptului implică în mod necesar o reîntoarcere la *esența lucrurilor*. Esența definește natura permanentă a unei entități, ceea ce este permanent, stabil și definitoriu pentru realitatea investigată. A studia dreptul în esența lui universală înseamnă a reflecta asupra principiilor, idealurilor, finalităților și valorilor lui. Dreptul, ca dimensiune a societății, nu se reduce la ansamblul normelor legale în vigoare. În substratul

dreptului pozitiv, se găsește un mănunchi de principii, instituții, idealuri care însoțesc societatea de la începuturile existenței sale, anterioare fondării statului. Aceste principii și idealuri sunt cele care atestă continuitatea dreptului în timp și aici trebuie căutat fundamentul dreptului, natura sa permanentă, substanța.

Capitolele VII, VIII și IX tratează despre *Esența dreptului: voința juridică; Conținutul și forma dreptului; Dialectica conținutului și formei în drept.*

Astfel, am identificat calitatea esențială, statornică a dreptului ca fiind aceea de a exprima voința și interesul general al societății. Esența dreptului rezidă, deci, în voința generală, însă nu o voință înțeleasă ca sumă aritmetică a voințelor individuale, ci o voință determinată de interesele generale ale societății, care ia caracterul voinței de stat, găsindu-și expresia în norme generale de conduită a căror realizare este garantată prin forța coercitivă a statului. Astfel, indiferent de transformările implicate în procesul evoluției sistemelor juridice, oricâte modificări calitative și cantitative înregistrează fenomenul juridic, acestea nu implică o negare a esenței sale, iar calitatea principală a dreptului, voința generală, voința de stat, voința juridică, rămâne neschimbată.

Întrucât dreptul se dezvăluie cercetării ca unitate dintre *formă și conținut*, o unitate dialectică, într-o mișcare neconținută a contrariilor, am evocat cele două noțiuni, stabilind că, în cadrul acestui raport, conținutul apare ca factor determinant, pentru că el este cel care generează o anumită formă; forma se constituie în elementul derivat, ea exprimă totdeauna forma unui anumit conținut. Analizând modul în care multiplele laturi care alcătuiesc conținutul complex al dreptului (latura normativă, latura volițională, latura ideologică, latura sociologică) constituie forma unui alt conținut, am încercat să demonstrăm că toate aceste contradicții existente în interioritatea dreptului obiectiv reprezintă izvorul lăuntric al autodezvoltării dreptului.

Partea a II-a, intitulată **Conceptul de principiu juridic**, este alcătuită din 11 capitole.

Capitolul I analizează *Teoria pură a dreptului*, fundamentată de Hans Kelsen, însoțită de criticile doctrinare ce i-au fost aduse. Rațiunea acestei prime evocări a fost aceea de a sublinia, încă de la începutul analizei conceptuale, faptul că, în opinia noastră, dreptul nu poate fi epurat de elemente de ordin politic, ideologic, sociologic și moral, pentru că o asemenea concepere l-ar transforma într-o simplă „inginerie socială”. Dincolo de normativitate, dreptul presupune judecăți de valoare, evoluând sub semnul tensiunii creatoare dintre ceea ce este și ceea ce trebuie să fie, dintre realitate și ideal, dintre dat și valoare. Sursa idealurilor pe care și le-a făurit societatea în evoluția sa

o găsim într-un ansamblu de principii care preexistă dreptului construit. Ca atare, apreciem că analiza validității dreptului implică cu necesitate luarea în considerare atât a dispozițiilor legale, cât și a variabilelor socio-culturale care determină particularități în structura instituțiilor juridice.

Dincolo de aceste considerații, teoria lui Kelsen ne-a pregătit terenul, în **capitolul al II-lea**, pentru anumite *Reflecții asupra sistemului dreptului*. Evocând modul în care autorul a conceput dreptul ca o piramidă și a întemeiat validitatea întregului sistem juridic pe o normă superioară fundamentală (chiar dacă temeiurile acestei norme i-au rămas neelucidate), am analizat trăsăturile care sunt atribuite în literatura de specialitate sistemului juridic, reținând, în esență, următoarele: claritate, coerență, consistență, completitudine; convergența și integralitatea laturilor dreptului; autoreglarea, conservativitatea și stabilitatea relativă a formelor; permeabilitatea internă, constând în condiționarea reciprocă a componentelor sale și permeabilitatea externă, care rezidă în interacțiunea cu întregul sistem social.

În **capitolul al III-lea**, am considerat oportun să configurăm *Locul principiilor generale în sistemul dreptului*. Astfel, am atribuit principiilor dreptului următoarele patru coordonate majore:

- principiile dreptului nu pot fi dissociate de evoluția societății omenești; ele interacționează permanent cu celelalte componente ale sistemului societal - morala, religia, politicul, economicul - și evoluează în strânsă legătură cu principiile generale care guvernează activitatea umană;
- principiile alcătuiesc substratul dreptului pozitiv; fiind situate în spațiul universal al dreptului obiectiv, principiile preced și întemeiază dreptul pozitiv, aflându-se în amonte normelor juridice;
- principiile dreptului constituie „spiritul” legii; sunt repere atât pentru legiuitor, cât și pentru practician, în procesul elaborării și aplicării normelor de drept pozitiv; întrucât principiile dreptului își asumă funcția de armonizare a sistemului de drept pozitiv, întreaga legislație oficială, instituită sau sancționată de către stat, trebuie să fie străbătută de spiritul lor;
- principiile asigură unitatea sistemului normativ.

În ceea ce privește locul pe care îl ocupă principiile în ierarhia sistemului dreptului, am constatat că opiniile doctrinare exprimate variază de la includerea acestora în categoria izvoarelor formale de drept, până la considerarea lor ca surse supra-legislative, norme supraconstituționale, anterioare și superioare constituției pozitive. Ne-am exprimat reținerea în direcția unei posibile ierarhizări a principiilor dreptului, motivat de faptul că, fiind purtătoare de valori, nu am putea considera că

există unele valori mai importante, iar altele mai puțin importante. Deseori, idealul de justiție este considerat ca fiind principiul ultim din care derivă toate celelalte; ne întrebăm, însă, ce ar putea reprezenta o justiție în afara echității sau, mai grav, a legalității? În opinia noastră, principiile generale ale dreptului, substrat universal al juridicului, ocupă împreună același palier în vârful piramidei juridice, de unde se difuzează și capătă specificitate la nivelul dreptului pozitiv.

În **capitolul al IV-lea**, am cercetat *Îndepărtatele origini ale principiilor dreptului*, conștienți fiind că, la temelia universalizării fenomenului juridic, stau principiile consacrate prin geniul prudenților romani. Dacă principiile dreptului alcătuiesc astăzi un *ius commune* al Europei, imprimând culturilor juridice din acest continent o identitate proprie, acest lucru se datorează în mare parte moștenirii romane. Tezaurul juridic roman unește astăzi legislații disipate istorico-spațial, constituind patrimoniul comun al conștiinței noastre juridice. Ilustrând cele afirmate prin câteva exemple edificatoare, sperăm că am reușit să punctăm valoarea lor universală prin faptul că unele principii sunt identice sau quasi-identice în dreptul roman, în chari`a-ul Islamic, precum și în sistemele juridice europene moderne.

Capitolul al V-lea analizează multiplele accepțiuni pe care le-a primit *Conceptul de principiu* în filosofia gândirii juridice. În ceea ce ne privește, am atribuit noțiunii trei sensuri distincte:

- în sens *ontologic*, orice principiu întemeiază, „luminează” dreptul încă de la începutul existenței societății, adică dinainte de a fi descoperite și formulate de știința dreptului. În această accepțiune, principiile sunt analizate ca substrat universal al juridicului; fiind universale, ele se regăsesc în profunzimea fiecărui sistem de drept pozitiv.
- în sens *epistemologic*, principiul este un enunț care, deși nu poate fi dovedit prin experiență, nici nu poate fi contrazis de aceasta, astfel că se impune ca adevărat. Pe această linie se situează concepția kantiană, potrivit căreia principiile sunt fie ale intelectului pur (axiome, anticipații, postulate), fie ale rațiunii pure (ideile)”.
- în sens *metodologic*, principiile sunt idei de elaborare și organizare a normelor în cadrul sistemului dreptului. Ele îndrumă legiuitorul în procesul elaborării dreptului pozitiv, difuzându-se apoi la nivelul ramurilor dreptului; rostul lor este să fundamenteze axiologic dreptul, să-l unifice și să-i călăuzească crearea și realizarea.

Capitolul al VI-lea, intitulat *Noțiunea principiilor generale ale dreptului*, supune atenției o parte din multitudinea definițiilor atribuite principiilor dreptului în literatura de specialitate, în timp ce **capitolul al VII-lea** analizează *Trăsăturile principiilor generale ale dreptului*. Astfel, în cadrul

acestei cercetări, am reținut și examinat următoarele trăsături definitorii pentru principiile dreptului: generalitatea principiilor, considerată a fi „miezul definiției”; faptul că principiile dreptului constituie rodul experienței; dimensiunea lor axiologică; universalitatea unor principii ale dreptului.

Întrucât căutarea identității dreptului nu poate ignora conceptualizarea, un veritabil itinerar al cunoașterii juridice, în **capitolul al VIII-lea**, am procedat la *Delimitarea principiilor dreptului* de normele și instituțiile juridice, de maximele (aforismele) și axiomele juridice, precum și de o serie de procedee intelectuale utilizate în procesul elaborării normelor juridice: conceptele și categoriile juridice, construcțiile juridice, definițiile, tipologiile și clasificările.

Un spațiu de cercetare generos a fost dedicat *Autorității principiilor generale ale dreptului*, problematică analizată în **capitolul al IX-lea**, în cadrul a **6 secțiuni** care privesc, în esență: o perspectivă istorică asupra rolului jurisprudenței, ca izvor formal de drept, atât în sistemul de drept anglo-saxon, cât și în sistemul dreptului romano-germanic; legitimitatea autorităților publice chemate să creeze reguli de drept, analizată atât din perspectivă filosofică, cât și juridică; necesitatea reconsiderării rolului judecătorului în sistemul de drept romano-germanic; precedentul judiciar, izvor formal al dreptului; rolul practicii judiciare naționale în formularea principiilor generale ale dreptului, cu accent asupra contribuției jurisdicțiilor din Franța și din România la consacrarea principiilor dreptului; rolul jurisprudenței instanțelor supranaționale în formularea principiilor dreptului.

O analiză riguroasă a jurisprudenței contemporane în sistemul de drept continental scoate la iveală expansiunea rolului acestui izvor de drept. De altfel, unii doctrinari pledează pentru recunoașterea caracterului de izvor formal al jurisprudenței, în sistemul dreptului romano-germanic. Toate argumentele pe care le-am expus pe larg în cadrul cercetării ne-au condus la concluzia că judecătorul continental a evoluat de la un simplu servitor al legii la acel „terț imparțial și dezinteresat”, împuternicit să interpreteze legea într-un sens creator. Sub aparența că spune dreptul, judecătorul contribuie la însăși crearea acestuia și la formarea principiilor de drept.

Am apreciat că trebuie să recunoaștem contribuția esențială a jurisprudenței la crearea dreptului, întrucât: dă viață și forță dreptului „pietrificat” sub dominația legii; interpretează și adaptează dreptul, oferindu-i suplețe; contribuie la reînnoirea dreptului, prin abrogarea implicită a dispozițiilor desuete; asigură aplicarea unitară a legii pe întreg teritoriul țării; are resursele necesare pentru a suplini lacunele legii; prin procedeul analogiei, consacră noi construcții juridice; constituie o sursă de inspirație pentru legiuitor.

Subliniem că, prin aducerea laolaltă a argumentelor care sprijină necesitatea reconsiderării rolului judecătorului în sistemul continental, nu ne-am propus absolutizarea importanței practicii judiciare în detrimentul legii și nici o reșezare a izvoarelor formale de drept. Apreciem, însă, că trebuie reevaluată viziunea rigidă și restrictivă conform căreia legea este izvorul prim, uneori chiar unic, al dreptului de factură continentală, iar judecătorul doar vocea care o rostește. Prin urmare, am provocat acest discurs asupra rolului judecătorului continental din dorința de a lansa o invitație la reflecție asupra necesității valorizării sau, mai degrabă, a revalorizării jurisprudenței continentale.

În capitolul al X-lea - Sistematizarea principiilor generale ale dreptului – accentul a căzut asupra unui subiect controversat în literatura de specialitate română și străină, și anume autoritatea principiilor de drept nescrise. În cadrul acestui capitol, au fost analizate doctrina și jurisprudența în materie din Franța, Italia, Germania, Anglia și Statele Unite ale Americii. În ceea ce ne privește, am opinat în sensul recunoașterii, *de facto*, a posibilității judecătorului de a invoca un principiu de drept, chiar dacă acesta nu este formulat expres într-un text legal. Dincolo de exemplele pe care însăși practica le-a furnizat, am susținut că, până la veritabila lor consacrare, principiile se dezvoltă progresiv, din analiza și generalizarea unor relații sociale concrete. Ele bat la ușa dreptului pozitiv, de unde își află apoi consacarea prin intermediul practicii judiciare (jurisdicționale). Judecătorul este descoperitorul principiului, nu creatorul lui. De îndată ce sunt formulate, principiile capătă forță juridică și își urmează propriul destin, coexistând armonios cu textele de lege sau, dimpotrivă, impunându-și autoritatea asupra unor dispoziții desuete, dar pietrificate, pe care ajung să le înlăture.

Capitolul al XI-lea analizează *Importanța principiilor generale ale dreptului*, deosebind după cum ne raportăm la procesul elaborării ori realizării dreptului. De asemenea, în afara dimensiunilor pe care le comportă principiile în dreptul intern, a fost supusă analizei importanța principiilor în dreptul Uniunii Europene, precum și în dreptul internațional.

Partea a III-a a tezei de doctorat, intitulată **Prezentare analitică a principiilor generale de drept**, este alcătuită din 7 capitole.

Pentru că întreaga elaborare a dreptului stă sub orizontul valorilor și principiilor, **Capitolul I** se preocupă de *Valori, valorizare, valorificare*. Principiile dreptului sunt expresia valorilor promovate și apărate prin drept. Astfel, valorile interesează ordinea juridică atât în procesul creării dreptului, întrucât legiuitorul construiește normele juridice în acest spațiu axiologic, cât și în procesul realizării dreptului, valorile astfel promovate fiind apărate prin mijloace juridice eficiente.

Capitolul al II-lea analizează coordonatele *Principiului asigurării bazelor legale de funcționare a statului*. Acest principiu constituie temelia statului de drept și călăuzește orice societate democratică caracterizată prin separația și autolimitarea puterilor în stat. Pentru aceste motive, analiza a punctat o serie de reflecții ale gânditorilor privitoare la importanța atribuită legii și la exigențele principiului legalității, dar și explicarea, dintr-o perspectivă istorică și juridică, a conceptelor statului de drept și separației puterilor în stat.

Constatând multiplele neajunsuri atribuite de diverși autori români și străini realizării exigențelor statului de drept, apreciem că reprezentarea unei societăți în întregime guvernată de drept este iluzorie. Totuși, credem că surmontarea tuturor acestor pericole care amenință ordinea juridică este posibilă prin revalorizarea dreptului și prin întoarcerea la principii.

Principiul libertății a fost analizat în **Capitolul al III-lea**, dintr-o perspectivă duală, filosofică și juridică. Am evocat o serie de concepții filosofice pe care le-am apreciat edificatoare pentru înțelegerea conceptului de libertate, în considerarea gândului că filosoful este cel care interoghează întregimea dreptului. Astfel, spre deosebire de filosofie, dreptul concepe libertatea într-o manieră restrictivă, fiind preocupat de aflarea libertății–relație. S-a reproșat dreptului că se raportează doar la persoana-în-drept, delimitând uneori constrângător libertatea „cetățeanului”. Nu trebuie uitat, însă, că finalitatea dreptului este una socială, constând în optimizarea relațiilor dintre indivizi prin coordonarea libertăților lor și instaurarea, pe această cale, a ordinii juridice. Analiza conceptului de libertate-autonomie, dezvoltat de Kant, ne-a permis să înțelegem faptul că, definind dreptul prin coexistența libertăților și subliniind necesitatea limitării libertății individuale, se realizează numai aparent o restrângere a libertății. În esență, este un subtil mecanism la care dreptul recurge astfel încât, prin disciplinarea libertăților individuale, să se asigure libertatea tuturor membrilor societății, ceea ce se traduce, în fapt, printr-o confirmare a libertății individuale, iar nu printr-o limitare a acesteia.

Capitolul al IV-lea tratează despre *Principiul egalității*. Încă de la începutul cercetării, am subliniat faptul că egalitatea naturală care ne înzestreză în virtutea calității de om trebuie să fie garantată juridic. Disputele doctrinare purtate cu privire la natura juridică a egalității, ca principiu obiectiv de drept ori ca drept subiectiv fundamental, conturează importanța nemărginită a conceptului. Fiind un drept fundamental cu valoare de principiu general pentru întreaga materie a drepturilor fundamentale, egalitatea însoțește și garantează exercițiul celorlalte drepturi. Astfel, dreptul la egalitatea în drepturi are un conținut potențat de conținutul drepturilor fundamentale pe

care le însoțește, constituind un corolar menit să garanteze justiția socială, dreptatea, libertatea ori demnitatea umană.

Interpretarea dispozițiilor constituționale care consacră egalitatea conduce spre o necesară distincție între egalitatea formală și egalitatea materială. Dacă egalitatea formală, de șanse, pornește de la premisa că oamenii se nasc egali în drept, ignorând însă inegalitățile inerente vieții sociale, egalitatea materială, de fapt, este cea care coboară din abstractul normei juridice generale și impersonale și se apleacă asupra cazurilor concrete, luând în considerare diferențierile firești existente și urmărind o egalitate concretă, corectă, a rezultatelor. Pornind de la premisa că egalitatea juridică nu este un principiu absolut, am supus analizei și limitele aduse principiului constituțional al egalității - principiul nediscriminării și principiul proporționalității -, examinând totodată o serie de decizii care ilustrează modul în care a evoluat jurisprudența Curții Constituționale în această materie.

Pentru că dreptul este construit în considerarea eficacității sale sociale, constând în adeziunea membrilor societății la normele de drept, am analizat *Principiul responsabilității* în cadrul **capitolului al V-lea**. Dincolo de examinarea dimensiunii morale a responsabilității, am subliniat faptul că, atunci când individul nu răspunde cerințelor de normare a conduitei sale și încalcă relația socială, comportamentul său oglindește și măsura în care societatea a reușit (sau nu) să valorizeze acțiunile individului și să-i cultive acestuia sentimentul responsabilității. Pe acest tărâm al responsabilității, dreptul întâlnește morala: dreptul trebuie să imprime în conștiința individului nu doar teama de constrângere și de sancțiune, ci trebuie să acționeze și în direcția perfecționării individului prin educație, cu consecința perfecționării întregii ordini sociale. Astfel, responsabilitatea juridică are un conținut valoric, pentru că individul se raportează permanent la valorile exprimate și conținute de sistemul normativ-juridic al societății.

În **capitolul al VI-lea**, este tratat pe larg *Principiul Justiției*. O necesară incursiune în antichitate a scos la iveală faptul că aceasta constituie, încă din cele mai vechi timpuri, finalitatea supremă a dreptului. Justiția alcătuiește natura permanentă a societății.

În cercetarea noastră, am analizat conceptul justiției din următoarele perspective: ontologic, ca principiu al dreptului pozitiv; axiologic, ca valoare a justului sau a justiției; moral, ca virtute a omului; sociologic, ca stare socială, asemeni egalității ori libertății; tehnico-juridic, ca principiu orientativ de organizare echilibrată a societății; politic, ca putere instituționalizată a statului. Principiul justiției poate fi sintetic descris ca fiind temeiul oricărui drept, un principiu fundamental,

care nu reclamă recunoaștere, pentru că există prin el însuși; este un principiu înăscut, atașat spiritualității ființei umane. Justiția constituie reperul care orientează dreptul pe calea armonizării intereselor individuale cu cele ale societății, condiție a mult râvnitului echilibru social. Așezată ca fundament al dreptului, justiția are rolul de liant al tuturor celorlalte principii care constituie, în esență, „dimensiuni” ale principiului Justiției.

Capitolul al VII-lea cuprinde reflecții asupra *Principiului echității*. Angajată permanent în „ceea ce trebuie să fie”, justiția poate părea deseori crudă. Astfel, dacă rigoarea principiului justiției impune o perspectivă generală asupra relațiilor sociale, echitatea corectează acest inconvenient: ea se apleacă asupra cazurilor concrete, luând în considerare circumstanțele personale fiecărei situații și aplică, mlădiază valoarea justului în diversitatea socială spre a face Dreptate, o dreptate concretă. Echitatea este cea care stabilește echilibrul necesar coexistenței indivizilor, raportându-se permanent la ideea de echivalență, de proporționalitate. Astfel, echitatea este cea care umanizează dreptul pozitiv, inserând în conținutul acestuia categoriile moralei.

Apreciind că exprimă esența considerațiilor care se regăsesc în prezenta cercetare a principiilor dreptului, așezăm în loc de concluzii următoarele gânduri: „Frumoase sunt și ecuațiile algebrice, frumoase sunt și schemele chimice, fascinante sunt demonstrațiile geometriei ca și investigațiile sociologice, dar nici una nu va fi respirând frumusețea umanului ca adevărurile juridice cu care aspirăm să ne instalăm în bine și just, atât teoretic, cât și practic. Oamenii nu au nevoie numai de armonie și de echilibru, dar în absența acestora, într-acestea alterate, cum ar mai putea ei spera să se cheltuie eficient în celelalte nevoi?”⁴.

---

⁴ Gheorghe Mihai, *Fundamentele dreptului*, vol. I - II, Edit. All Beck, București, 2003, pag. 6

BIBLIOGRAFIE

I. TRATATE, CURSURI, MONOGRAFII

1. Alexandresco, Dimitrie, *Principiile dreptului civil român*, vol. I, Atelierele grafice SOCEC, București, 1926
2. Aristotel, *Categorii*, Edit. Paideia, București, 2006
3. Aristotel, *Metafizica*, Edit. Paideia, București, 1998
4. Aurescu, Bogdan, *Noua suveranitate*, Edit. All Beck, București, 2003
5. Avornic, Gh., Aramă, E., Negru, B., Șorop, A., *Teoria generală a dreptului*, ediția a 3-a, Edit. C. H. Beck, București, 2008
6. Barac, Lidia, *Elemente de teoria dreptului*, Edit. All Beck, București, 2001
7. Bârsan, Corneliu, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii pe articole*, vol. I – Drepturi și libertăți, Edit. C. H. Beck, București, 2005
8. Beleiu, Gheorghe, *Drept civil român*, Edit. Șansa S.R.L., București, 1992
9. Bergel, Jean-Louis, *Méthodes du droit. Théorie générale du droit*, ediția a 2-a, Edit. Dalloz, 1989
10. Bergel, Jean-Louis, *Théorie générale du droit*, a 4-a ediție, Edit. Dalloz, 2003
11. Boboș, Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Edit. Argonaut, Cluj-Napoca, 1999
12. Breban, Vasile, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1980
13. Cabrillac, R., *Introduction générale au droit*, Edit. Dalloz, Paris, 2001
14. Cazan, Gh. Al., *Introducere în filozofie - De la antici la Kant*, Edit. Actami, București, 1999
15. Cătuneanu, I. C., *Curs elementar de drept roman*, ediția a 3-a, Edit. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927
16. Cernea, Emil, Molcuț, Emil, *Istoria dreptului românesc*, ediție revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, 2006
17. Ceterchi, Ioan, Craiovan, Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Edit. All, București, 1992
18. Chevallier, Jacques, *L'État du droit*, a 4-a ediție, Edit. Montchrestien, Paris, 2004
19. Chirot, Daniel, *Schimbarea socială într-o societate periferică*, Edit. Corint, București, 2002

20. Ciobanu, Viorel Mihai, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, Edit. Național, București, 1996
21. Ciobanu, Viorel Mihai, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, Edit. Național, București, 1996
22. Ciobanu, Dan, *Introducere în studiul dreptului*, Edit. Hyperion XXI, București, 1992
23. Coca, George N., *Marile curente ale filosofiei dreptului despre interesul juridic și voința juridică ca esență a dreptului*, Edit. Centrului Tehnic – Editorial al Armatei, București, 2007
24. Constantinescu, Mihai, Iorgovan, Antonie, Muraru, Ioan, Tănăsescu, Elena Simina, *Constituția României revizuită – comentarii și explicații*, Edit. All Beck, București, 2004
25. Craiovan, Ion, *Filosofia dreptului sau dreptul ca filosofie*, Edit. Universul Juridic, București, 2010
26. Craiovan, Ion, *Metodologie juridică*, Edit. Universul Juridic, București, 2005
27. Craiovan, Ion, *Prin labirintul juridic*, Edit. Universul Juridic, București, 2009
28. Craiovan, Ion, *Tratat de teoria generală a dreptului*, Edit. Universul Juridic, București, 2007
29. Craiovan, Ion, *Finalitățile dreptului*, Edit. Continent XXI, București, 1995
30. Craiovan, Ion, *Tratat elementar de teoria generală a dreptului*, Edit. All Beck, București, 2001
31. Culic, Nicolae, *Introducere în filosofie*, Edit. Universul Juridic, București, 2007
32. Damascius, *Despre primele principii: aporii și soluții*, traducere din greacă Marilena Vlad, Edit. Humanitas, București
33. Dănișor, Dan Claudiu, Dogaru, Ion, Dănișor, Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Edit. C. H. Beck, București, 2006
34. Dănișor, Gheorghe, *Filosofia dreptului la Hegel*, Edit. Ramuri, Craiova, 2001
35. Dănișor, Dan Claudiu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Edit. C. H. Beck, București, 2007
36. De Maistre, Joseph, *Considerații asupra Franței*, Edit. Albatros, București, 2000
37. Del Vecchio, Giorgio, *Lecții de filosofie juridică*, după ediția a 4-a a textului italian, Edit. Europa Nova, București, *sine anno*
38. Deleanu, Ion, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Edit. Europa Nova, București
39. Deleanu, Ion, *Justiția constituțională*, Edit. Lumina Lex, București, 1995
40. Deleanu, Ion, *Instituții și proceduri constituționale*, Edit. Dacia Europa Nova, Lugoj, 2000

41. Deleanu, I., Deleanu S., *Mica Enciclopedie a Dreptului*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 2000
42. Demeter, I., Ceterchi, I., *Introducere în studiul dreptului*, Edit. Științifică, București, 1962
43. Descartes, René, *Expunere despre metodă*, Edit. Paideia, București, 1995
44. Djuvara, Mircea, *Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică)*, Edit. All, București, 1995
45. Djuvara, Mircea, *Dialectică și experiență juridică*, Edit. Sim Art, Craiova, 2007
46. Drăganu, Tudor, *Introducere în teoria și practica statului de drept*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1992
47. Drâmbă, Ovidiu, *Istoria culturii și civilizației*, Edit. Vestala, 1998
48. Duculescu, Victor, Duculescu, Georgeta, *Justiția Europeană. Mecanisme, deziderate și perspective*, Edit. Lumina Lex, București, 2002
49. Duculescu, Victor, *Dreptul integrării europene. Tratat elementar*, Edit. Lumina Lex, București, 2003
50. Dumitrescu, Georgeta, Ștefan, Florentina, *Noi principii fundamentale ale dreptului internațional care călăuzesc relațiile între state*, Edit. Tritonic, București, 2003
51. Eliescu, Mihail, *Răspunderea civilă delictuală*, Edit. Academiei, București, 1972
52. Eremia, Mihail Constantin, *Noțiuni de drept și terminologie juridică*, Edit. Universității din București, 2004
53. Eremia, Mihail, *Interpretarea juridică*, Edit. All, București, 1998
54. Filipescu, Ion, *Drept internațional privat*, Edit. Academiei, București, 1991
55. Fuerea, Augustin, *Drept comunitar european. Partea generală*, Edit. All Beck, București, 2003
56. Fuerea, Augustin, *Manualul Uniunii Europene*, ediția a 3-a revăzută și adăugită, Edit. Universul Juridic, București, 2006
57. Fuerea, Augustin, *Instituțiile Uniunii Europene*, Edit. Universul Juridic, București, 2002
58. Fuerea, Augustin, *Drept comunitar al afacerilor*, ediția a 2-a, Edit. Universul Juridic, București, 2006
59. Geamănu, Grigore, *Principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan*, Edit. Didactică și Pedagogică, București, 1967
60. Gingombe, Ruffin Mushigo-a-Gazanga, *Les principes généraux du droit et leurs application par la Cour Suprême de Justice du Congo*, Academia Bruylant, 2002

61. Hamangiu, C., Rosetti-Bălănescu, I., Băicoianu, Al., *Tratat de drept civil român*, vol. I, Edit. Națională, București, 1928
62. Hanga, Vladimir, *Dreptul și tehnica juridică*, Edit. Lumina Lex, București, 2000
63. Hanga, Vladimir, *Principiile dreptului privat roman*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1989
64. Hanga, Vladimir, Bocșan, Mircea Dan, *Curs de drept privat roman*, Edit. Universul Juridic, București, 2006
65. Hanga, Vladimir, *Introducere. Istoria dreptului românesc*, vol. I, Edit. Academiei, București, 1980
66. Hart, H. L. A., *Le concept du droit*, Bruxelles, Facultés universitaires Saint-Louis, 1976
67. Hegel, G. W. F., *Principiile filosofiei dreptului*, Edit. Paideia, București, 1998
68. Höffe, Otfried, *Principes du droit*, Les éditions du Cerf, Paris, 1993
69. Humă, Ioan, *Connaissance et interprétation en droit. Accents axiologiques*, Éditions de l'Académie Roumaine, 2006
70. Immanuel Kant, *Critica rațiunii pure*, Edit. Științifică, București, 1969
71. Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice*, Edit. Paideia, București, 2003
72. Ionașcu, Traian, Barasch, Eugen, *Teorie și metodă în științele sociale*, vol. III, Edit. Politică, București, 1966
73. Ionescu, Steluța, *Justiție și jurisprudență în statul de drept*, Edit. Universul Juridic, București, 2008
74. Ionescu, Steluța, *Principiile procedurii judiciare*, Edit. Universul Juridic, București, 2010
75. Ionescu, Cristian, *Tratat de drept constituțional contemporan*, Edit. C. H. Beck, București, 2008
76. Longinescu, Ștefan, *Pregătire pentru învățarea dreptului*, București, 1926
77. Losano, Mario, *Marile sisteme juridice. Introducere în dreptul european și extraeuropean*, Edit. All Beck, București, 2005
78. Luburici, M., *Teoria generală a dreptului*, Edit. Oscar Print, București, 1998
79. Lupu, Gh., Avornic, Gh., *Teoria generală a dreptului*, Edit. Lumina, Chișinău, 1997
80. Malaurie, Philippe, *Antologia gândirii juridice*, Edit. Humanitas, București, 1996
81. Malița, Mircea, *Zece mii de culturi, o singură civilizație*, Edit. Nemira, București, 1998
82. Manolache, Octavian, *Drept comunitar. Instituții comunitare*, ediția a 2-a, Edit. All Beck, 1999

83. Manolescu, Mircea I., *Teoria și practica dreptului*, Fundația Regele Mihai, București, 1946
84. Manolescu, Mircea I., *Știința dreptului și artele juridice*, Edit. Continent XXI, București, 1993
85. Mazilu, Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, ediția a 2-a, Edit. All Beck, București, 2000
86. Mazilu, Dumitru, *Tratat de teoria generală a dreptului*, ediția a 2-a, Edit. Lumina Lex, București, 2007
87. Miga-Beșteliu, Raluca, *Drept internațional public. Introducere în dreptul internațional public*, vol. I, Edit. All Beck, București, 1998
88. Mihai, Gheorghe, *Fundamentele dreptului*, vol. I - II, Edit. All Beck, București, 2003
89. Mihai, Gheorghe, *Fundamentele dreptului. Teoria izvoarelor dreptului obiectiv*, vol. III, Edit. All Beck, București, 2004
90. Mihai, Gheorghe, *Fundamentele dreptului. Dreptul subiectiv. Izvoare ale drepturilor subiective*, vol. IV, Edit. All Beck, București, 2005
91. Mihai, Gheorghe, *Fundamentele dreptului. Teoria răspunderii juridice*, vol. V, Edit. C. H. Beck, București, 2006
92. Mihai, Gh., *Inevitabilul drept*, Edit. Lumina Lex, București, 2002
93. Mihai, Gheorghe C., *Teoria dreptului*, ediția a 2-a, Edit. All Beck, București, 2004
94. Mihai, Gh. C., Motica, Radu I., *Fundamentele dreptului. Optima justiție*, Edit. All Beck, București, 1999
95. Mihai, Gheorghe, Dogaru, Lucreția, *L'inévitable droit*, Edit. Risoprint, Cluj-Napoca, 2006
96. Millard, Éric, *Théorie générale du droit*, Edit. Dalloz, Paris, 2006
97. Molcuț, Emil, *Drept privat roman. Terminologie juridică română*, ediție revizuită, Edit. Universul Juridic, 2010
98. Molcuț, Emil, *Drept privat roman*, Edit. Universul Juridic, București, 2003
99. Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, III, Edit. Științifică, București, 1970
100. Morar, Filon, *Relațiile internaționale între realități, principii juridice și imperative etice*, Edit. Paideia, București, 2006
101. Motica, Radu I., Mihai, Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Edit. All Beck, București, 2001
102. Munteanu, Roxana, *Drept european: evoluție, instituții, ordine juridică*, Edit. Oscar Print, București, 1996

103. Muraru, Ioan, Vlădoiu, Nasty Marian, Muraru, Andrei, Barbu, Silviu-Gabriel, *Contencios constituțional*, Edit. Hamangiu, București, 2009
104. Muraru, Ioan, Tănăsescu, Elena Simina, *Drept constituțional și instituții politice*, ediția a 12-a, vol. II, Edit. C. H. Beck, București, 2005
105. Muraru, Ioan, Tănăsescu, Elena Simina, *Drept constituțional și instituții politice*, Edit. Lumina Lex, București, 2001
106. Muraru, Ioan, Constantinescu, Mihail, *Curtea Constituțională a României*, Edit. Albatros, 1997
107. Muraru, Ioan, Tănăsescu, Simina Elena, Iancu, Gheorghe, Deaconu, Stefan, Cuc, Mihai Horia, *Cetățenia europeană*, Edit. All Beck, București, 2003
108. Mureșan, Valentin, *Comentariu la Republica lui Platon*, Edit. Paideia, București, 2006
109. Naschitz, Anita, *Teorie și tehnică în procesul de creare a dreptului*, Edit. Academiei, București, 1969
110. Negulescu, Paul, *Curs de drept constituțional*, București, 1927
111. Pavel, Nicolae, *Egalitatea în drepturi a cetățenilor și nediscriminarea*, Edit. Universul Juridic, București, 2010
112. Pălăcean, Carmen, *Dreptate, echitate, libertate*, Edit. Cartea Universitară, București, 2005
113. Pereterskii, I. S., *Digestele lui Iustinian*, Edit. Științifică, București, România, 1958
114. Popa, Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, ediția a 3-a, Edit. C. H. Beck, București, 2008
115. Popa, Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Edit. All Beck, București, 2002
116. Popa, Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Edit. Actami, București, 1998
117. Popa, Nicolae, Dogaru, Ion, Dănișor, Gheorghe, Dănișor, Dan Claudiu, *Filosofia dreptului. Marile curente*, Edit. All Beck, București, 2002
118. Popa, Nicolae, Eremia, Mihail C., Cristea, Simona, *Teoria generală a dreptului*, ediția a 2-a, Edit. All Beck, București, 2005
119. Popa, Nicolae, Mihăilescu, Ioan, Eremia, Mihail, *Sociologie juridică*, Edit. Universității București, 2003
120. Popa, Irineu Ion, *Substanța morală a dreptului*, Edit. Universul Juridic, București, 2009
121. Popescu, Dumitra, Năstase, Adrian, *Sistemul principiilor dreptului internațional*, Edit. Academiei, București, 1986
122. Popescu, Sofia, *Teoria generală a dreptului*, Edit. Lumina Lex, București, 2000

123. Răduț, Cornel, *Egalitate și nediscriminare – reguli fundamentale ale conviețuirii într-o societate democratică*, Edit. Universitaria, Craiova, 2006
124. Roșca, Ioan N., *Introducere în axiologie. O abordare istorică și sistematică*, Edit. Fundației România de Măine, București, 2002
125. Roubier, Paul, *Théorie générale du droit, Histoire des doctrines juridiques et philosophie des valeurs sociales*, a 2-a ediție, Edit. Dalloz, 2005
126. Săuleanu, Lucian, Rădulețu, Sebastian, *Dicționar de expresii juridice latine*, Edit. C. H. Beck, București, 2007
127. Schopenhauer, Arthur, *Despre libertatea voinței*, Edit. Paideia, București, 2003
128. Scotus Duns, Joannes, *Despre primul principiu*, traducere din limba latină Adrian Cotoră, Edit. Polirom, Iași, 2007
129. Steiner, Rudolf, *Filozofia libertății*, Edit. Princeps, Iași, 1993
130. Surdu, Alexandru, *Filosofia modernă*, Edit. Paideia, București, 2002
131. Tăbârcă, Mihaela, *Drept procesual civil*, vol. I, ediția a 2-a, Edit. Universul Juridic, București, 2008
132. Tăbârcă, Mihaela, *Drept procesual civil*, vol. II, ediția a 2-a, Edit. Universul Juridic, București, 2008
133. Tănăsescu, Simina Elena, *Principiul egalității în dreptul românesc*, Edit. All Beck, București, 1999
134. Terré, François, *Introduction générale au droit*, a 7-a ediție, Edit. Dalloz, 2006
135. Titulescu, Nicolae, *Reflecții*, Edit. Albatros, București, 1985
136. Tofan, Dana Apostol, *Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice*, Edit. All Beck, București, 1999
137. Tofan, Dana Apostol, *Drept administrativ*, vol. I, Edit. C. H. Beck, București, 2008
138. Tomulescu, C. St., *Drept privat roman*, Tipografia Universității din București, 1973
139. Tomulescu, C. St., *Contribuțiuni la studiul dreptului roman*, Buzău, 1937
140. Tudosescu, Ion, *Identitatea axiologică a românilor*, Edit. Fundației România de Măine, București, 1999
141. Văllimărescu, Alexandru, *Tratat de Enciclopedia dreptului*, Edit. Lumina Lex, București, 1999
142. Vedinaș, Verginia, *Drept administrativ*, ediția a 3-a, Edit. Universul Juridic, București, 2007

143. Voicu, Costică, *Teoria generală a dreptului*, ediție revăzută și actualizată, Edit. Universul Juridic, București, 2006
144. Voicu, Marin, *Introducere în dreptul european*, Edit. Universul Juridic, București, 2007
145. Voicu, Marin, *Jurisprudența comunitară*, Edit. Lumina Lex, București, 2005
146. Whitehead, John W., *Drepturi, egalitate și dreptate în societatea modernă: o perspectivă iudeo-creștină*, Arad, 1997
147. Zlătescu, Victor Dan, *Panorama marilor sisteme contemporane de drept*, Edit. Continent XXI, București, 1994

II. STUDII ȘI ARTICOLE DE SPECIALITATE

1. Andreescu, Gabriel, *Libertatea de exprimare și legislația de combatere a discriminării în România*, în Noua Revistă de Drepturile Omului nr. 1/2005
2. Anghel, Ion. M., *Sucesiune sau continuitate în cazul Uniunii Europene*, în Buletin de Informare Legislativă nr. 1/2006
3. Aramă, Elena, *Unele considerații privind standardele în drept*, în Studii de Drept Românesc, an 18 (51), nr. 1-2/2006
4. Avril, Pierre, *Statut des normes constitutionnelles non écrites*, în Les règles et principes non écrits en droit public, sous la direction de Pierre Avril et Michel Verpeaux, Edit. Panthéon Assas, Paris, 2000
5. Bilani, Béchir, *Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman*, Bruylant Bruxelles, 2005
6. Cabrillac, Rémy, *La naissance du Code civil en France entre rupture et continuité*, în Analele Universității București, anul LV, Serie Nouă, nr. II/ 2005
7. Călinoiu, Constanța, Duculescu, Victor, *Dimensiunea europeană a dreptului constituțional român*, în Revista de Drept Public, anul XI (31), Serie Nouă, nr. 2/ 2005
8. Cercel, Cosmin Sebastian, *Limitele juridicului: Carl Schmitt și critica legalității*, în Analele Universității București, anul LVIII, Serie Nouă, nr. I-II/ 2008
9. Ceterchi, Ioan, *Categoriile de esență, conținut și formă în dreptul socialist*, în Justiția Nouă, nr. 11/1966

10. Ciobanu, Viorel Mihai, *Independența judecătorului și principiul legalității în procesul civil*, în Revista de Drept Privat nr. 1/2010
11. Ciolofan, Alina, *Principiul nondiscriminării în jurisprudența Curții de Justiție a Comunităților Europene*, în Revista de Drept Public, anul VIII (28), nr. 1/2002
12. Cojanu, Mircea, *Raționalism critic și teoria dreptului*, în Revista Română de Filosofia Dreptului și Filosofie Socială nr. 2/2005, nr. 3/2006
13. Comănescu, Ion, Pașalega, Dumitru, Stoenescu, Ilie, *Contribuția practicii judiciare în dezvoltarea unor principii ale dreptului civil socialist*, în Justiția Nouă nr. 4/1963
14. Conac, Gérard, *O anterioritate română. Controlul constituționalității legilor în România de la începutul secolului XX până în 1938*, în Revista de drept public, Serie Nouă, anul VII(27), nr. 1/2001
15. Constantin, Valentin, *Considerații în margine asupra unei reglementări în materia drepturilor fundamentale*, în Noua Revistă de Drepturile Omului nr. 1/2005
16. Craiovan, Ion, *Adevărul juridic – o schiță conceptuală –*, Studii de Drept Românesc, anul 7(40), nr. 2/1995
17. Dănișor, Dan Claudiu, *Despre consecințele constituționalizării tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din 1989*, în Revista de Drept Public, anul XIII (33), Serie Nouă, nr. 1/2007
18. De Cara, Jean-Yves, *Les principes généraux de droit au sens de l'article 38 du Statut de la Cour Internationale de Justice*, în Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman, Bruylant Bruxelles, 2005
19. Deleanu, Ion, *Proceduri prefigurate pentru asigurarea interpretării și aplicării unitare a legilor de către instanțele judecătorești*, în Revista de Drept Privat nr. 1/2010
20. Deleanu, Ion, *Construcția judiciară a normei juridice*, în Dreptul, anul XV, nr. 8/2004
21. Deleanu, Ion, Enache, Marian, *Statul de drept*, în Dreptul nr. 1/1993
22. Diamant, Betinio, *O posibilă analogie între dreptul nord-american și dreptul românesc privind izvoarele dreptului*, în Revista de Drept Public nr. 2/2009
23. Dobrescu, Bogdan, *Rolul Consiliilor de Stat din Europa în apărarea drepturilor și libertăților fundamentale*, în Buletin de Informare Legislativă nr. 1/2007
24. Dross, William, *Rétour aux sources*, în Pandectele Române nr. 2/2007

25. Dumitru, Mircea, *Există drepturi individuale ca drepturi naturale? Elaborarea unui sistem de analiză a unor reprezentări referitoare la instituția drepturilor individuale*, în *Analele Universității București, Drept*, nr. II/2004
26. Eliescu, Mihail, *Dialectica formei și conținutului dreptului în perioada de trecere de la orânduirea capitalistă la cea socialistă și unele aspecte ale acestei dialectici în etapa de desăvârșire a construirii socialismului*, în *Studii și cercetări juridice* nr. 3/1964
27. Favoreu, Louis, *Rapport introductif*, în *Les règles et principes non écrits en droit public*, sous la direction de Pierre Avril et Michel Verpeaux, Edit. Panthéon Assas, Paris, 2000
28. Flămânzeanu, Ion, *Răspunderea juridică. Considerații introductive*, în *Studii de Drept Românesc*, anul 17 (50), nr. 1-2/2005
29. Fromont, Michel, *Les normes constitutionnelles non écrites dans la République Fédérale d'Allemagne*, în *Les règles et principes non écrites en droit public*, sous la direction de Pierre Avril et Michel Verpeaux, Edit. Panthéon Assas, Paris, 2000
30. Gannagé, Pierre, *Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman*, Bruylant Bruxelles, 2005
31. Genevois, Bruno, *Une catégorie de principes de valeur constitutionnelle: les principes fondamentaux reconnus par les lois de la République*, în *Les règles et principes non écrits en droit public*, sous la direction de Pierre Avril et Michel Verpeaux, Edit. Panthéon Assas, Paris, 2000
32. Gilia, Claudia, *Abordări contemporane ale statului de drept*, în *Revista de Drept Public* nr. 2/2005
33. Gilia, Claudia, *Statul de drept-valoare juridică a Uniunii Europene?*, în *Revista de Drept Public* nr. 4/2006
34. Gridel, Jean-Pierre, *Le rôle de la Cour de Cassation Française dans l'élaboration et la consécration des principes généraux du droit privé*, în *Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman*, Bruylant Bruxelles, 2005
35. Herman S. Caggiano, Monica, *Drepturile fundamentale și universalizarea lor*, în *Ad honorem Ion Dogaru. Studii juridice alese*, Edit. All Beck, București, 2005
36. Humă, Ioan, *Teorie și filosofie în orizontul de cunoaștere a fenomenului juridic*, în *Studii de Drept Românesc*, an 17(50), nr. 3-4/2005

37. Humă, Ioan, *Probleme controversate privind tehnica istorică în interpretarea dreptului*, în Revista Română de Filosofie a Dreptului și Filosofie Socială nr. 2/2005
38. Ionașcu, Traian, Barasch, Eugen A., *Despre relativa independență a unor aspecte ale formei în drept*, în Studii și cercetări juridice nr. 2/1964
39. Ionașcu, Traian, Barasch, Eugen A., *Îmbinarea cercetării fundamentale cu cea aplicativă pe tărâmul dreptului*, în Studii și cercetări juridice nr. 3/1966
40. Ionescu, Cristian, *Reflecții critice privind analiza teoriei marxiste a statului*, în Revista de Drept Public, an VIII (28), nr. 2/2002
41. Jahel, Sélim, *Les principes généraux du droit dans les systèmes arabo-musulmans au regard de la technique juridique contemporaine*, în Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman, Bruylant Bruxelles, 2005
42. Jeanneau, Benoît, *Les règles et principes non écrits en droit public*, sous la direction de Pierre Avril et Michel Verpeaux, Edit. Panthéon Assas, Paris, 2000
43. Jestaz, Philippe, *Principes généraux, adages et sources du droit en droit français*, în Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman, Bruylant Bruxelles, 2005
44. Joxe, Pierre, *Les principes généraux de droit ayant valeur constitutionnelle*, în Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman, Bruylant Bruxelles, 2005
45. Lazăr, Ana Rozalia, *Legalitate în situații de vid legislativ sau de inflație normativă?*, în Juridica nr. 3/2000
46. Legrand, Pierre, *Despre singularitatea dreptului*, în Pandectele Române nr. 6/2007
47. Leș, Ioan, *Sisteme latino-americe de control a constituționalității legilor*, în Ad honorem Ion Dogaru. Studii juridice alese, Edit. All Beck, București, 2005
48. Luburici, M., *Unele considerații privind noțiunile de conținut și formă a dreptului socialist*, în Analele Universității București. Seria Științe Sociale. Științe Juridice, an XVI-1967
49. Lyon, Michel, *Les principes généraux du droit*, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman, Bruylant Bruxelles, 2005
50. Manea, Tamara, *Principiul legalității incriminării. Elemente de drept comparat*, în Dreptul nr. 10-12/2001

51. Mannino, Armando, *Les conventions constitutionnelles en Italie*, în *Les règles et principes non écrits en droit public*, sous la direction de Pierre Avril et Michel Verpeaux, Edit. Panthéon Assas, Paris, 2000
52. Martinek, Michael, *Integrarea europeană și studiul dreptului – de la juristul de stat la eurojurist*, în *Ad honorem Ion Dogaru. Studii juridice alese*, Edit. All Beck, București, 2005
53. Mazilu, Dumitru, *Construcția statului de drept (între deziderate și realități)*, în *Studii de Drept Românesc*, an 10 (43), nr. 3-4/1998
54. Mihai, Gheorghe, *Despre principii în drept*, în *Studii de Drept Românesc*, an 19 (43), nr. 3-4/1998
55. Mihai, Gheorghe, *Natura dreptului: știință sau artă?*, în *Studii de Drept Românesc*, an 12 (45), nr. 1-2/2000
56. Mihai, Gheorghe, *Adevăr și realizare în drept*, în *Studii de Drept Românesc*, an 13 (46), nr. 3-4/2001
57. Mihăilescu, Ioan, *Identități naționale, integrare europeană și globalizare*, în *Ad honorem Ion Dogaru. Studii juridice alese*, Edit. All Beck, București, 2005
58. Moderne, Franck, *Actualité des principes généraux du droit*, în *Les règles et principes non écrits en droit public*, sous la direction de Pierre Avril et Michel Verpeaux, Edit. Panthéon Assas, Paris, 2000
59. Moderne, Franck, *Légitimité des principes généraux et théorie du droit*, în *Revue Française de Droit Administratif* nr. 15 (4)/1999
60. Molcuț, Emil, Andrei, Jean, Ciutacu, Ionuț, *Actualitatea valorilor juridice romane*, în *Revista de Drept Public* nr. 2/2009
61. Molcuț, Emil, *Cu privire la rolul instanțelor judecătorești în elaborarea și aplicarea dreptului*, în *Revista de Drept Public* nr. 4/2004
62. Molcuț, Emil, *Despre separația puterilor statului*, în *Revista de Drept Public* nr. 3/2003
63. Moroianu, Emil Gheorghe, *Reziduuri ideologice în teoria dreptului*, în *Studii de Drept Românesc*, an 7 (40), nr. 3/1995
64. Moroianu, Emil, *Unitatea logico-teoretică a dreptului, ca ordine internațională și ordine etatică*, în *Studii de Drept Românesc*, an 10 (43), nr. 1-2/1998
65. Moroianu, Emil, *Egalitate de tratament, inegalitate compensatorie și discriminare privind regimul minorităților (I)*, în *Studii de Drept Românesc*, an 17 (50), nr. 1-2/2005

66. Munteanu, Roxana, *Elemente de noutate în Tratatul instituind o Constituție pentru Europa*, în Studii de Drept Românesc, an 17 (50), nr. 1-2/2005
67. Najjar, Ibrahim, *Les principes généraux du droit successoral comparé*, în Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman, Bruylant Bruxelles, 2005
68. Naschitz, Anita M., *Problema dreptului natural în lumina filozofiei marxiste a dreptului*, în Studii și cercetări juridice nr. 3/1966
69. Năstase, Adrian, Dănișor, Dan Claudiu, *Pluralism, pluralism politic și pluralism juridic în Constituția României*, în Ad honorem Ion Dogaru. Studii juridice alese, Edit. All Beck, București, 2005
70. Olteanu, Alexandru, *Dimensiunile globalizării*, în Globalizarea încotro? Realizări, tendințe, consecințe, vol. I, Edit. Cartea Studențească, București, 2006
71. Olteanu, Ionel, *Cronica de jurisprudență a Convenției Europene a Drepturilor Omului*, în Juridica nr. 3/2000
72. Open Society Institute, *Egalitatea de șanse între femei și bărbați. Monitorizarea legislației și practicii în noile state membre și în statele în curs de aderare la Uniunea Europeană 2005*, în Noua Revistă de Drepturile Omului nr. 1/2005
73. Pavel, Nicolae, *Definirea conceptului de egalitate și nediscriminare din perspectiva teoriei valorilor juridice*, în Studii de Drept Românesc, an 19 (52), nr. 3-4/2007
74. Pârvulescu, Cristian, *Etape și factori în evoluția puterii. De la putere personalizată la putere instituționalizată*, în Revista de Drept Public, an VII (27), nr. 2/2001
75. Pena, Lelioara, *Raționalitatea dreptului la momentul elaborării și/sau aplicării dreptului. Postulatul legiuitorului rațional*, în Studii de Drept Românesc, an 17 (50), nr. 1-2/2005
76. Pena, Lelioara, *Ratio et voluntas. Argument de rațiune și argument de autoritate în drept*, în Studii de Drept Românesc, an 16 (49), nr. 3-4/2004
77. Pîrvu, Marcela, *Principiile dreptului. Principiul echității*, în Pandectele Române – Supliment. Teoria dreptului. Interpretarea dreptului
78. Popa, Nicolae, *Cu privire la conceptul de formă a dreptului*, în Analele Universității București. Filosofie. Istorie. Drept, an XXV-1976
79. Popa, Nicolae, *Cu privire la conceptul și rolul principiilor generale de drept*, în Revista de Drept Public nr. 1-2/1996

80. Popa, Nicolae, *Cu privire la conceptul de formă a dreptului*, în *Analele Universității București*, an XXV-1976
81. Popa, Nicolae, *Principiile generale ale legiferării*, în *Revista de Științe Juridice*, nr. 2/1995
82. Popa, Nicolae, *Vers un nouveau type de droit – le droit communautaire*, în *Analele Universității București*, 1993
83. Popa, Nicolae, *Esența, conținutul și forma dreptului*, în *Revista de Drept Public*, nr.1/2000
84. Popa, Nicolae, *Curtea Constituțională și statul de drept*, în *Revista de Drept Public*, nr. 2/2001
85. Popa, Nicolae, Ionescu, Cristian, *Libertate și autoritate*, în *Revista de Drept Public* nr. 2/2001
86. Popa, Nicolae, Dănișor, Gheorghe, *Contribuții kantiene la dezvoltarea filosofiei, dreptului și statului*, în *Ad honorem Ion Dogaru. Studii juridice alese*, Edit. All Beck, București, 2005
87. Popescu, Corneliu Liviu, *Reforma Justiției în România*, în *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 1/2005
88. Popescu, Sofia, *Principiile generale ale dreptului, din nou în atenție*, în *Studii de Drept Românesc*, an 12 (45), nr. 1-2/2000
89. Popescu, Sofia, *Continuitate și discontinuitate, din perspectiva integrării europene în domeniul dreptului*, în *Studii de Drept Românesc*, an 15 (48), nr. 1-2/2003
90. Popescu, Sofia, *Cercetări de metodologie juridică în sprijinul activității de elaborare a dreptului*, în *Studii de Drept Românesc*, an 11 (44), nr. 1-2/1999
91. Popescu, Sofia, *Cultura juridică, concept-cheie în cercetarea căilor integrării europene în domeniul dreptului*, în *Studii de Drept Românesc*, an 14 (47), nr. 3-4/2002
92. Popescu, Sofia, *Statul de drept și integrarea europeană*, în *Studii de Drept Românesc*, an 17 (50), nr. 1-2/2005
93. Popescu, Sofia, *Dreptul comparat și sociologia comparativă a dreptului*, în *Pandectele Române – Supliment 2007 (Lucrările Conferinței Internaționale Bienale organizate de Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, 17-18 noiembrie 2006)*
94. Popescu, Sofia, *Din nou despre statul de drept: concept, trăsături definitorii și motivații*, în *Studii de Drept Românesc*, an 4 (37), nr. 4/1992
95. Popescu, Sorin, Țăndăreanu, Victoria, *Securitatea juridică și complexitatea dreptului în atenția Consiliului de Stat francez*, în *Buletin de Informare Legislativă* nr. 1/2007

96. Scutea, Nicolae, *Principiul constituțional al statului social și postulatul dreptății sociale*, în Revista de Drept Public nr. 4/2007
97. Souriou, Jean-Louis, *Le concept de principe général*, în Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman, Bruylant Bruxelles, 2005
98. Stanomir, Ioan, *Câteva remarci privind modernitatea constituțională (1802-1848)*, în Revista de Drept Public, an VI (26), nr. 2/2000
99. Stoian, Anca Talida, *Drepturile individului în Islam*, în Analele Universității București. Drept, an LV, nr. I/2005
100. Stoianovici, Drăgan, *Distincții și accente în teoria definiției juridice*, în Studii de Drept Românesc, an 15 (48), nr. 1-2/2003
101. Șerban, Alexandrina, *Integrarea europeană – consecințe asupra unității și diversității sistemelor de drept*, în Studii de Drept Românesc, an 15 (48), nr. 3-4/2003
102. Șerban, Alexandrina, *Lacuna juridică și analogia*, în Studii de Drept Românesc, an 8 (41), nr. 1-2/1996
103. Șerban, Alexandrina, *Constituționalizarea dreptului*, în Studii de Drept Românesc, an 17 (50), nr. 1-2/2005
104. Tabet, Michel, *Les principes généraux du droit en droit administratif français et libanais*, în Les principes généraux du droit, Droit français, Droits de pays arabes, droit musulman, Bruylant Bruxelles, 2005
105. Tafaro, Sebastiano, *Omul și obligațiile: echilibrul dintre prestări*, în Ad honorem Ion Dogaru. Studii juridice alese, Edit. All Beck, București, 2005
106. Totok, William, *Discriminarea și libertatea gândirii*, în Noua Revistă de Drepturile Omului nr. 1/2005
107. Ținca, Ovidiu, *Principiul egalității de tratament între bărbați și femei în legislația română a muncii și în dreptul comunitar*, în Dreptul, an XV, nr. 11/2004
108. Vida, Ioan, *Orientări post-moderniste în procesul de creare a dreptului*, în Studii de Drept Românesc, an 12 (45), nr. 1-2/2000
109. Voinescu, Sever, *Drept și logos*, în Studii de Drept Românesc, an 11 (44), nr. 1-2/1999
110. Vrabie, Genoveva, *Principii care guvernează organizarea politico-etatică a României, potrivit noii Constituții (II)*, în Studii de Drept Românesc, an 7 (40), nr. 3/1995
111. Wald, Henri, *Conținut și formă în gândire*, în Analele Universității București, an IX-1960

- 112.** Wintgens, Luc J., *Legisprudența – studiu pentru o nouă teorie a legislației*, în Studii de Drept Românesc, an 18 (52), nr. 3-4/2006
- 113.** Zoller, Elisabeth, *La question des règles non écrites aux États-Unis*, în *Les règles et principes non écrits en droit public*, sous la direction de Pierre Avril et Michel Verpeaux, Edit. Panthéon Assas, Paris, 2000